

Osep Tokat: VİRANE KİĞİ ÜZERİNE

Posted on 03/02/2016

Virane Kiğı adlı kitabım ile ilgili sayın Haydar Yarkın'ın eleştirel yazısını Kürt Tarihi dergisinin 18. sayısında ve sosyal medya sayfasında bir arkadaşımın uyarısı sonucu gördüm. Bir eserin herkes tarafından beğenilmesinin beklenemeyeceği doğaldır. Ancak tarihi belgelere dayanılarak anlatılmış olayların ve faillerinin kaydedilmiş olması makul düşünen bir kimsede rahatsızlık yaratmamalıdır.

Kitabımda faydalandığım kaynaklar küçümsenmiş ve ikincil derecede kaynaklar olarak nitelendirilmiştir. Büyük tarihçilerimizden Çamiçyan'ın Ermeni Tarihi, Ermenistan ve Yakın Çevresi Yerleşke İsimleri Sözlüğü (beş cilt-yaklaşık 3000 sayfa), büyük dilbilimci Hraçya Acaryan'ın Biyografiler Sözlüğü (beş cilt- 3,420 sayfa), Kiğı/Khups Yıllığı ve değişik hatıra belgeleri, anladığım kadarıyla tamamen küçümsenmiştir. Neyseki sayın Yarkın, Ermenistan Ulusal Arşivi ile İstanbul Patrikhanesi Arşivleri'ni kabul etme lütfunda bulunmakla birlikte on bir adet yazılı kaynağı az bulmuş ve onları da yetersiz ve ikincil belgeler olarak tanımlamıştır. Böyle bir yaklaşım sergilediği eleştirisinde en az beş ayrı yerde yaşlı Bilecelilerin sözlü anlatımlarını tarihi belge olarak göstermekten de geri kalmamıştır. İnanın ben buna da saygı duyarım. Ancak buna karşılık, gösterdiğim belgelere de saygı duyulmasını beklerim.

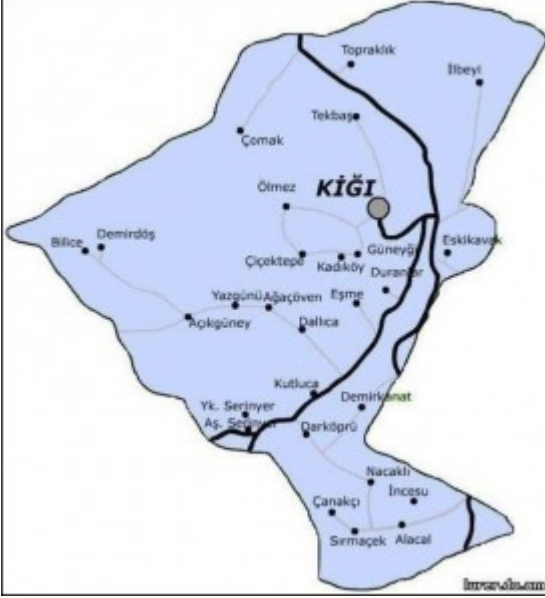
Sayın Harutyun Raymond Kevorkyan'ın son kitabından yararlanmadığım bir kusur olarak görülmüş. Nedenini çok iyi biliyorum. Çünkü Kevorkyan Bilecelilerin Ermeni Soykırımı'na katıldıklarını kaydetmemiştir. Kevorkyan'ın, Paul Pabudjian ile birlikte yazdıkları Osmanlı Devletinde Ermeniler kitabında Kiğı Ermeni köyleri listesinde Cermak/Zermek/Yeldeğirmeni (yeni adı) köyü kaydedilmemiştir. Eğer Kevorkyan'm adını verdiğim kitabında Zermek köyünden bahsetmemesiyle, Kiğı'da böyle bir köy yok dersiniz, ben de Bilecelilerin Ermeni katliamlarına katılmamış olduklarını kabul edeceğim.

Anlaşılmaz bir yaklaşımla İttihat ve Terakki ile onun çetelerinden bahsetmediğimi vurgulayan eleştirmene bunun böyle olmadığını sayfa numaralarıyla bir bir anlatmaya çalışacağım.

Kitabımın sadece "İTHAF" kısmı, dikkatli bir okuyucu için yeterlidir. "Siyasi nedenlerle yurtlarından sürülen bütün milletlere" ithaf etmiş olduğumu hatırlatmak isterim. Bu sürgünleri kim gerçekleştirebilir ? Tabii ki yönetim. Osmanlı'da yönetim kimdeydi ? İttihat ve Terakki'de ! İspanya'da kral Fernando, Rusya'da Tsar Nicola II. vs. olduğu gibi !

Virane Kiğı kitabının, 55. ve 58. sayfalarındaki Kürtlerden oluşan Hamidiye Alayları'nın içtima hâlindeki resimleri, gerçekleri yeterince açıklamıyor mu ? Herhalde bu alaylar kendi kendilerine kurulmadılar ya...

O kıyafetler, silahlar, tertip ve düzen içinde görünen o başı bozukları devletten başka kim idare edebilirdi ? Ayrıca Hamidiye Alayları'nı kimin kurduğu, teşkilatın adından belli değil mi ?

Belki de, arzu edilen, İttihat ve Terakki'den uzun uzun bahsetmemdi. Ancak ben farklı düşündüm. Bin sayfalık bir kitap yerine, Anadolu ve Batı Ermenistan'ın acılı günlerini ve onun sonucunda, asırlardan beri yaratılmış olan çok zengin bir kültürün, cahil, insan kadri bilmeyen, kültürsüz insanlar tarafından insafsızca yok edilmesini, 1915'in Anadolu'dan neler kopardığını ve insanlığın neler kaybettiğini bir tablo halinde sunmak istedim. "Ermeni, Kürt, Türk, Rum, Asuri-Süryani, Kıptî, Türkmen, Zaza, Alevi, Çerkez farketmezdi.

Yaratılan uygarlık hepsinindi. Haksız servet elde etme amacı yerine bu şekilde düşünülseydi, ne o insanlar katledilir, ne de onların asırlardan beri yarattıkları kültür eşi görülmemiş bir vahşet ve acımasızca yok edilirdi.

Bütün köy ağaları istisnasız yönetimin sağ koluydular. Bunun böyle olduğunu kitabın birçok yerinde görebilirsiniz. Köy ağaları talimatları yönetimden alırlardı. Yoksa, devletin müsamahası olmadan, bazı taşkınlıklar haricinde, yaprak bile dalında kıprıdayamazdı. Yönetimin planı olmasaydı Cermak, Aboğnak, Astğapert, Osnak, Seğank köyleri hep birlikte sürgüne nasıl gönderileceklerdi ? (Bkz. Virane Kığı, sayfa 29). Bı ne hiçim bir düzen ve örgütlenmeydi ki bu beş köyün sakinleri hep beraber sürgüne gönderilip, Kulkana Deresi'nde imha edildiler. Köy ağaları kendi kendilerine mi bu müthiş planı hazırladılar ? Yönetimin emri olmasaydı nasıl gerçekleşebilirdi bu plan ? Eğer yönetimin emri olmasaydı Dede bey sayesinde Ağbinek'te kimse sürgüne gitmezdi. Yazımdan nasıl olur da Türk ve Kürt köylerinin kendi başlarına hareket ettikleri anlaşılmış ? Burada apaçık yönetimin emri nasıl görülmemiş ? Veya görmek istenmemiş ? Bütün sürgünler toplu katliamlarla sonuçlanmıştır. Çünkü yönetimin emir buydu.

Virane Kığı sayfa 53: "Hamidiye Milisleri Karabey Ermeni cemaatini tamamen yok

etmişlerdir” diye yazmışım. Yönetimin planını ve emrini başka nasıl anlatmam istenirdi ?

Sayfa 39, 1895 yılında kasabanın vicdanlı kaymakamı Abdülhamit’in Ermenileri yok etme emrini gizli tuttuğundan Kasaba’da onun zamanında katliam olmadı. Fakat onun gücü uzaklık nedeniyle köylere ulaşamadı. Burada, bütün katliamları yönetimin planladığı belli. Kaymakam, sultanın emrini gizlediği halde, haber köylere sızınca, onlar da işlerine geldiği gibi davrandılar. Madem ki padişahın emriydi, Ermeni’nin malları da, canları da onlara mübahtı. Aslında planlayan da, uygulayan da, seyreden de aynı derecede suçludur.

Virane Kiğı sayfa 59: 1915 yılında devlet bütün Ermeni köylerinin boşaltılmasını emretti. (Bu emir zaten devletin göz yumduğu gerçeğini kanıtlamıştır. Khups (Yazgünü) köyü bu emre itaat etmedi. Burada devlet kim ? İttihat ve Terakki. Yeterince açık değil mi ?

Kürt birlikleri direnişi kıramayınca yerel nüfuz sahibi Türkler Erzurum valisinden askeri yardım istediler. Bundan Kürt birliklerini Ermeni köylere saldırtanın yönetim olduğu anlaşılmıyor mu? (Kaynak: Khups Direnişi ve Varolma Mücadelesi). Kızılçan’dan Haydar Bey’in aşireti birçok kanlı olaylara karışmış olabilir. Eğer Khups köylülerine bir yardımda bulunmuş ise bunun kayda alınmasında ne kusur var ? İzninizle bir örnek vereyim. Çok yakın bir Kürt arkadaşımın ailesinin bir kısmı Teşkilat-ı Mahsusa’da aktif rol alırken, diğer kısmı Ermenileri evlerinde saklamışlar. Aynı aileden olmaları nedeniyle hepsinin suçlu görülmesi mi gerekiyor ?

“Virane Kiğı” kitabında Sergevil köyünden 1080 kişinin (dizgi hatası: 1088 olacak) Bileceliler tarafından öldürüldüğü ve Herdif köyü katliamlarına Bilecelilerin karıştığı yazılmıştır. Sadece iki köy... Arşiv belge numarasını veriyorum. ERMENİSTAN ULUSAL

ARŞİVİ F.57JS 5.K 140 TT 1-66 (ne yazık ki aynı sayfanın altına dipnot olarak konmamış). Diğer kırksekiz Ermeni köyünde gerçekleştirilen katliamlarda Bilecelilerin adı geçmez. Yukarıdaki cümleden “Bütün katliamların sorumlusu Bilecelilerdir” anlamı çıkarılamaz.

“Virane Kiğı” sayfa 67: “Hogas köyü Ermeni cemaatinin büyük bir kısmı komşuları ve devletin hazırladığı katiller tarafından kıyıma uğratılmışlardır” diye yazmışım. Bu cümleden katliamları devletin planladığı nasıl görülemez ?

“Virane Kiğı” sayfa 71: Cermag/Zermek köyü Ermeni cemaatinden birçok masum insan, sürgünden evvel Şeyhi Zade Mustafa ve kardeşi Necip bey ve oğlu tarafından öldürülmüşlerdir. Necip bey devletin sağ koluydu. Ermenileri Kürtlere teslim eder, onlar da cinayetleri gerçekleştirirlerdi. Hatta anneannemin amcası Melkon Ağa ve iki oğlu Topal Ahmet tarafından dedemin yaptığı köprü üzerinde kesilerek öldürülmüşlerdir.

“Virane Kiğı” sayfa 94: “Baş Çiftlik köyü; Hamidiye Çeteleri 460 kişiyi insafsızca katletmişlerdir.” Veya Teşkilatı Mahsusa. Farkı ne ki ? Aynı devlet tarafından aynı amaç için kurulmuş, birbirinin devamı değiller mi bu katiller birliği ? Burada kastedilen yönetim değil mi ?

“Virane Kiğı” sayfa 105: 1915 yılında Temran köyünün sahibi ve yöneticisi Yazıcıoğullarıydı. Bunlar da katliamları uşakları olan zalim Mehmet vasıtasıyla gerçekleştirirlerdi. Tabii ki devlet göz yumduğu için bu katliamlar gerçekleşebiliyordu. Halbuki 1895’te Temran köyünün sahibi ve yöneticisi İsmail Ağa, eşi ve oğulları, çevre köylerden gelen saldırganlara karşı köy halkını korumuşlardır. Yönetimin emirlerini görmezden gelip vicdanlarının sesiyle hareket etmişlerdir.

Kitapta yer yer katliam, sürgün, kıyım, göç, imha gibi kelimeleri kullanırken vurgulamak istediğim şeydu aslında; Kelime ne olursa olsun netice aynıdır. Kesintisiz olarak hep kendi toprakları üzerinde yaşayagelmiş bir millet ve asırların eşsiz birikimi olan kültür yok

edilmiştir. Ne uğruna ? Aldatılmış olmak bahanesiyle sırf kendi kendini avutmayı yeğleyerek çalışıp çabalamadan, hazır servete konmak. Ve sonra da pişkin pişkin “Hamallık yaparak kazandım bu parayı” veya “Bakkallık yaparak yarattım bu serveti” diyerek dünya zenginleri arasında yer almak. Oh ne âlâ... Tanrı’nın parmağı yok ki gösterebilir. Lâkin çok insan var bu topraklarda Ermenilerin günahını boynunda taşıyan...

Yukarıdaki açıklamaları kesinlikle dikkate almaksızın, Bilecelilerin sütten çıkmış ak kaşık olmadıklarını iki satıra sığdırmış olduğumdan ötürü, yönetimin planını görmezden geldiğimi, İttihat ve Terakki’yi akladığım yargısıyla bir fincan suda fırtına yaratılmak istenmiştir.

Sülalesinden 111 kişi (baba tarafından 71, anne tarafından 40) kaybetmiş bir insana bu yük fazladır ve de büyük haksızlıktır.

Haksız suçlamalar karşısında şunu sormadan geçemeyeceğim: İttihat ve Terakki’nin arkasına gizlenme ihtiyacı niye ? Hadi diyelim ki, İttihat ve Terakki aklınızı çeldi, vicdanınıza ne oldu ? Onu kim çeldi ? İttihat ve Terakki mi yoksa Tanrı mı sizi bu duygudan yoksun bıraktı ? Biri veya diğeri. Netice aynıdır: Ermenilere uygulanan soykırıma katılanlar vicdansızlardı.

Yönetimin emirlerini dinlemeyen Konya Valisi ve Kütahya Kaymakamı herşeyi göze alarak Ermenilere dokunmadılar. Hatta onları korudukları için görevlerinden alındılar. Bizim köyden Nusret Efendi, Ağbinek’te Dede Efendi, annemi ölümlerin altından kurtaran Kulikanlı Kürt aile, dedemi koruyan Çarsancak beylerinden Hasan Ağa, bunlar da vicdan sahibi insanlardı ve sadece vicdanlarıyla hareket ettiler.

Demek ki vicdan duygusunun tek sahibi kişinin kendisidir. Devletin gücü dahi onu yok etmeye yetmez.

Eleştirinizin bir yerinde, Osmanlı topraklarına giren Rus ordusunda 200 bin Doğu Ermenistanlı asker olduğunu, Çelebyan'ın kitabından alıntı olarak veriyorsunuz. Osmanlı topraklarına giren Rus ordusunun tamamı 200 bindi (Y. Sarkisyan, 1914-1918 Türkiye'nin Kafkaslar'da İşgal Politikası, Yerevan 1964,

sayfa 185). Ermeni gönüllülerin sayısı ise 10 bin kişiydi (M. A. Gadvalyan, B. H. Hovhannisyan, E. G. Minasyan, Editör H. Simonyan, Yerevan 2012 sayfa 464-465.) 1914-1918 yıllarında Rus ordusunda askere çağrılan Ermenilerin sayısı 200.000'dir. Ancak unutmamak gerekir ki Rusya büyük bir ülke ve silah altına alman Ermeni askerler ülkenin her bir yanına dağıtıldılar her ülkede olduğu gibi. Dört yıl zarfında toplanan 200.000 Ermeni askerin tamamı Osmanlı topraklarına gönderilmedi. Zaten yukarıda da belirttiğim gibi Osmanlı topraklarına giren Rus ordusunun tamamı 200.000 idi. Aslında bu rakamların hiç önemi yok. Sanırım belirtmek istenen ana düşünce Rus ordusunda büyük miktarda Ermeni askerlerinin bulunması, basma kalıp ezberlenmiş bir ifade ile, Ermeniler Ruslara yardım ettiler diyerek Ermenileri suçlu gösterip karalama isteği var gibi geliyor bana.

Milyonluk Rus ordusunda tabii ki Ruslar olduğu gibi, tebaasından Ermeniler, Tatarlar, Çerkezler, Rumlar, Kürtler ve hatta Türklerin bulunmasından daha doğal ne olabilir ? Babam ve amcam da o tarihlerde Osmanlı ordusunda görevliydi. Hosnak köyünden Mamigon Aşikyan, Ağbinek köyünden Setrak Krikoryan gibi, büyüklerimden duyduğum insanlar da o tarihlerde Osmanlı ordusunda görev yapmışlar. Çünkü Osmanlı tebaasındandı bu insanlar.

Osmanlı ordusunda hizmet veren binlerce Ermeni vardı. Yüzbaşı Sarkis Torosyan'ı duydunuz mu ? Hani İngiliz gemisini batıran topçu yüzbaşı. Osmanlı ordusunda bulunan bütün Ermeni askerler vatana hizmet verirken aileleri katlediliyordu.

Sarıkamış'ta yaşanmış çok önemli bir olay var. Orada Ermeni Soykırımı'nın baş mimarlarından Enver Paşa'yı donarak ölmekten Sivaslı Hovhannes Aginyan kurtarmıştır. Ne yazık ki bu kişi birkaç hafta sonra aynı cephede şehit olmuştur.

Daha fazla uzatmak istemiyorum. Sayın Hasan Cemal'in "1915 Ermeni Soykırımı" adlı eserini okuduktan sonra, sayın Selahattin Demirtaş, sayın Ahmet Türk ve birçok Kürt ve Türk arkadaşlarımin Ermeni Soykırımı hakkındaki duyarlı düşüncelerini öğrendikten sonra Ermeni Soykırımı'na bakış açım değişti, fakat işlenmiş suçun inkârını asla kabul edemem ve unutamam. Lâkin, gelecek nesilleri korumak için, özür dileyen dilin uzattığı el tutulur.